

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Explaining electoral volatility in Central and Eastern Europe : a party organizational approach

Gherghina, S.M.

Citation

Gherghina, S. M. (2012, March 8). *Explaining electoral volatility in Central and Eastern Europe : a party organizational approach*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18567>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18567>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/18567> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Gherghina, Sergiu

Title: Explaining electoral volatility in Central and Eastern Europe : a party organizational approach

Issue Date: 2012-03-08

Nederlandse samenvatting

Electorale volatiliteit in Centraal- en Oost-Europa verklaard: Een partij-organisatorische benadering

De politieke veranderingen in postcommunistisch Europa omvatten een veelzijdige transformatie van politieke stelsels, maatschappijen en politieke partijen. De terugkeer van meerpartijenstelsels is gepaard gegaan met een electorale volatiliteit die in vergelijking met West-Europa hoog is. Het komt nauwelijks voor dat dezelfde partij twee opeenvolgende periodes regeert. Daarnaast hebben van de enkele honderden partijen die in verkiezingen hebben meegedaan in de afgelopen twee decennia, minder dan een kwart continu zetels behouden in het parlement. Het grote aantal verschuivingen in het electoraat is niet alleen waarneembaar op het niveau van het partijsysteem, maar ook tussen politieke partijen in hetzelfde land.

Dit boek beoogt de verschillen in electorale volatiliteit op het niveau van partijen in zes Centraal- en Oost-Europese landen (Bulgarije, Tsjechië, Hongarije, Polen, Roemenië en Slowakije) in de afgelopen twee decennia te verklaren. De focus is gericht op partijen omdat zij als actieve spelers in het vertegenwoordigingsproces directe interactie hebben met de burgers, van wie zij weer steun verlangen, terwijl ze direct worden beïnvloed door bewegingen in het electoraat. Deze focus maakt het bovendien mogelijk om de grootschalige, onverklaarde variantie in electorale volatiliteit binnen hetzelfde partijsysteem te behandelen. Het empirisch materiaal in deze studie laat namelijk significante variantie in electorale volatiliteit binnen hetzelfde partijsysteem zien. Verschillen zijn niet alleen zichtbaar tussen partijen maar ook bij dezelfde partij door de tijd heen. De gemiddelde volatiliteitsscores laten grote verschillen tussen de partijen met de minste en de meeste electorale volatiliteit zien binnen een politiek stelsel.

Uit vorige studies komen twee groepen factoren als belangrijkste verklaringen van electorale volatiliteit naar voren. De eerste groep factoren behoort tot de politieke sociologie. Partijvorming en -competitie vinden plaats langs scheidslijnen (*cleavages*) op basis van onder meer leeftijd, onderwijs, professionele achtergrond, religie, etniciteit en sociale klasse. In postcommunistisch gebied bieden deze groep factoren een relatief beperkte verklaring voor electorale volatiliteit. De tweede groep factoren omvat de instituties die partijcompetitie bepalen alsook de rol van politieke actoren in de vorming van kiezersvoorkeuren. Mijn analyse sluit aan bij deze tweede groep. Ik presenteer een verklaring van stemkeuze in nieuwe democratieën, waarin

instituties een rol spelen. Deze verklaring laat namelijk zien dat politieke partijen de electorale omgeving waarin ze actief zijn, kunnen beïnvloeden door hun eigen partijorganisaties te veranderen.

De redenering in dit boek is als volgt: dat een partij overleeft, betekent dat een relevante groep stemmers op de partij niet van partijkeuze verandert. Partijen kunnen hun kiezers stimuleren om loyaal te blijven. De electorale situatie in Centraal- en Oost-Europese landen maakt dat geen gemakkelijke onderneming. De zwakke maatschappelijke wortels van partijen maken partijidentificatie en –binding onmogelijk. De onduidelijke patronen in de competitie tussen partijen maken beleid als basis voor partijkeuze bovendien weinig relevant. Het gebrek aan loyaliteit van elites aan hun partijen beperkt verder de continuïteit in leiderschap. Postcommunistische politieke partijen hebben niet veel instrumenten in handen om het vlottende electoraat te mobiliseren. Partijen vormen echter effectieve communicatiekanalen naar en van het electoraat, die ze kunnen gebruiken om hun kiezerssteun te stabiliseren. Daarom is de stelling die ik ga toetsen dat partijorganisatie daaraan kan bijdragen door middel van de ontwikkeling van een herkenbaar label waarmee kiezers zich kunnen identificeren op de middellange en lange termijn, aan de vorming van netwerken onder het kiezersvolk, en aan de promotie van herkenbare kandidaten waarop ze in achtereenvolgende verkiezingen kan steunen.

Drie verschillende dimensies van de partijorganisaties zijn hierbij betrokken: de besluitvorming binnen de partij, het ledenbestand, en de herbenoeming van zittende partijvertegenwoordigers. Ten eerste kan decentrale besluitvorming een partij sterker verbinden met haar kiezers. Decentrale besluitvorming versterkt namelijk het idee onder burgers dat problemen op lokaal niveau worden aangepakt en dat zij in het proces van representatie ook enige inbreng kunnen hebben. Ten tweede, een partij kan langdurige betrokkenheid kweken door het werven van leden. Leden bouwen hun eigen netwerken op en daarmee verkrijgt de partij makkelijker toegang tot bredere segmenten onder het electoraat. Ten derde, herbenoeming levert herkenbare kandidaten op, waarmee een partij twee onderling samenhangende doelen kan bereiken die belangrijk zijn in het proces van representatie: a. verspreiding van de perceptie van continuïteit onder de kiezers; en b. politiek wordt minder abstract voor gewone burgers doordat er een verband wordt gelegd tussen kandidaten en partijlabels. Kortom, de bronnen van electorale volatiliteit worden voornamelijk als institutioneel gezien. Partijorganisaties kunnen zo volatiliteit beperken en electorale stabiliteit doen toenemen.

Electorale volatiliteit wordt gemeten door verlies en winst in stemmen tussen twee verkiezingen uit te drukken als percentage van de electorale steun voor een partij. Deze maat is minder gevoelig voor afwijkingen als gevolg van

verschillen in partijgrootte. De empirische bevindingen nuanceren en complementeren het op eerdere studies gebaseerde beeld van electorale volatiliteit op het niveau van partijstelsel. De algemene waarneming in dit boek is dat politieke partijen in Centraal- en Oost-Europa een grote spreiding in electorale volatiliteit kennen. Deze spreiding is onafhankelijk van het tijdstip waarop en het partijstelsel waarin partijen met elkaar concurreren. Uit de analyse blijkt tijd ook geen effect te hebben op electorale volatiliteit. Een vergelijking tussen de jaren '90 van de vorige eeuw en het eerste decennium in deze eeuw laat geen relevante verschillen zien in de verdeling van partijen voor wat betreft volatiliteit. Er is geen sprake van een uniforme daling in electorale volatiliteit in Centraal- en Oost-Europa; kiezers blijven hun voorkeuren in dezelfde mate veranderen gedurende de gehele onderzochte periode.

Meer in het bijzonder verschaft het empirisch materiaal onderbouwing voor twee van de drie hypothesen. Dat betreft allereerst de decentralisatie van kandidaatstelling en daarnaast het percentage van herbenoemde vertegenwoordigers. Electorale volatiliteit blijkt zich minder voor te doen bij politieke partijen waarin lokale afdelingen meer ruimte hebben om kandidaten voor verkiezingen van wetgevende organen te selecteren. Kiezers zijn in hun kiesdistrict meer bekend met de genomineerde kandidaten. Politieke partijen laten duidelijk de boodschap horen dat zij zich de opinies van kiezers aantrekken door lokale afdelingen zeggenschap te verschaffen in de selectie van kandidaten. Bovendien draagt de lokale selectie van de kandidaat bij aan het psychologische effect onder het electoraat dat mensen van kandidaten geloven dat zij hen vertegenwoordigen. Eerdere studies gaven aan dat de meeste loyaliteit van politici uitgaat naar het niveau waar hun herverkiezing wordt beïnvloed. Het is daarom aannemelijk dat de decentrale selectie van kandidaten in lokale afdelingen de band tussen gekozen kandidaten en burgers versterkt.

Politieke partijen die meer parlementariërs herbenoemen verzekeren zich van continuïteit in vertegenwoordiging. Dat wordt weerspiegeld in stabiele kiezersteun. Partijen met verhoudingsgewijs meer herbenoemingen vertonen minder electorale volatiliteit. Dit verband is gebaseerd op drie elkaar aanvullende mechanismes: allereerst zijn zittende parlementariërs instrumenteel door hun grote zichtbaarheid, publiciteit en naamsherkenning. Zij vormen een herkenbaar onderdeel van de partij en voegen zo een persoonlijke dimensie toe aan de organisatorische hechting van kiezers. Daarnaast vormen parlementariërs een garantie voor communicatie op de lange termijn in de uitruil met kiezers van stemmen voor dienstbetoon. Tot slot vindt er socialisatie van kiezers plaats via het dienstbetoon van parlementariërs in hun kiesdistrict. Daardoor kunnen kiezers gewend raken aan de manier waarop het proces van vertegenwoordiging verloopt alsook de ontvankelijkheid voor hun behoeftes.

Het veronderstelde verband tussen partijlidmaatschap (grootte en variatie in grootte) en electorale volatiliteit blijkt empirisch zwak te zijn. De resultaten geven aan dat politieke partijen met een groot aantal leden iets minder electorale volatiliteit kennen dan partijen met een klein aantal leden. De kracht van dit verband varieert wel tussen de onderzochte landen. Variatie in het aantal leden van een partij over tijd houdt geen verband met de electorale volatiliteit. Al met al lijkt lidmaatschap een beperkte rol te hebben in de verklaring van electorale volatiliteit op partijniveau in nieuwe Europese democratieën.

De bevindingen in dit boek hebben theoretische, methodologische en empirische consequenties. Het feit dat organisatorische structuren en procedures effect hebben op de maatschappelijke acceptatie van partijen (i.e., de stabiliteit van electorale steun) heeft allereerst consequenties voor de institutionaliseringstheorie. Eerdere studies (Mainwaring & Scully 1995) beschouwden partijorganisatie en electorale volatiliteit als indicatoren van institutionalisering. De analyse in dit boek laat echter zien dat dit problematisch kan zijn. Als er namelijk een causaal verband is tussen deze twee variabelen, dan kunnen ze niet langer onderdeel van hetzelfde begrip (institutionalisering) zijn. Omdat de ene variabele de andere verklaart, is een nieuwe conceptualisering van het begrip institutionalisering nodig.

De bevindingen nopen ook om opnieuw de relatie tussen partijen en hun achterbannen te doordenken. Tot dusver toont onderzoek aan hoe partijen reageren op beperkingen vanuit de maatschappij, de kiezersmarkt en een groot aantal externe factoren (Kirchheimer, 1966; Rae 1971; Sartori 1997; Harmel en Janda 1982; Bartolini en Mair 1990; Mair et al. 2004; Millard 2004). Resultaten uit de analyse die in dit boek is uitgevoerd wijzen erop dat partijen in staat kunnen zijn om invloed uit te oefenen op de electorale omgeving door hun eigen partijorganisatie te veranderen. Politieke partijen kunnen dus ook actief de keuzes van mensen beïnvloeden en vormen zo, tot op zekere hoogte, hun eigen electorale stabiliteit. De mate van succes in het realiseren van stabiliteit kan de basis zijn voor een nieuwe typologie van politieke partijen in Centraal- en Oost-Europa. Tegelijkertijd heeft het feit dat partijen aansluiting vinden bij hun kiezers door de decentralisatie van kandidaatselectie voor nationale verkiezingen gevolgen voor theorieën over kiezersgedrag en besluitvorming binnen partijen. Het bestaan van bovengenoemd verband voegt een analytische dimensie toe. Stemmen kan ook een reactie zijn op de besluiten binnen politieke partijen. Tot dusver beschouwen een groot aantal studies stemmen echter vooral het resultaat van partijactiviteiten in de politieke arena.

Methodologisch gezien verschaft het boek twee valide indicatoren van partijorganisatie. Eerdere studies bevatten diverse conceptualisaties van partijorganisatie die weinig basis voor vergelijking bieden, omdat ze vooral

gebaseerd zijn op diepgaande studies van individuele gevallen (Harmel en Janda 1982; Panebianco 1988; Mainwaring en Scully 1995; Randall en Svasand 2002; Van Biezen 2003). Deze studie biedt een analytisch alternatief voor kwalitatieve beoordeling van organisatieonderdelen. De kwantitatieve operationalisering en de data kunnen bruikbare middelen voor verder vergelijkend onderzoek zijn.

De belangrijkste empirische consequentie vloeit voort uit het feit dat electorale volatiliteit endogene oorzaken kan hebben. Deze waarneming nuanceert de conclusies van twee stromingen in de literatuur. De eerste stroming betreft de vele studies die de focus richten op de exogene oorzaken van volatiliteit. Het gebleken belang van kandidaatselectie binnen de partij, de herbenoeming van parlementariërs en in mindere mate het ledenaantal laat zien dat exogene oorzaken op partijniveau minder relevant zijn. Het grotere gewicht van de endogene verklaringen in een model waarin ook exogene verklaringen zijn opgenomen, onderstreept dat. Kiezers blijken te reageren op het gedrag van politieke partijen. Als een partij bijvoorbeeld de bereidheid toont om kiezersverlangens te beantwoorden en daarnaast continuïteit in vertegenwoordiging garandeert, dan zijn burgers minder geneigd om hun electorale voorkeuren te wijzigen. De tweede stroming omvat de discussie in eerder onderzoek over de aanpassing van partijorganisaties aan de inbreng vanuit het electoraat. Dit boek toont juist aan dat het proces ook omgekeerd kan zijn. De interne partijorganisatie kan in zekere mate de electorale stabiliteit van een partij vormgeven. Dat proces is complex en gebaseerd op drie onderling samenhangende mechanismes die de band met de kiezers versterken. Nader onderzoek kan nagaan in welke mate partijen kiezen voor aanpassing dan wel beïnvloeding van kiezers of beide strategieën combineren voor hun politieke en electorale succes.

